

פרק ל / ברוריה בן-דוד (וייס)

בפרק ל נקרא על הבשורה הרעה שחיכתה לדוד בצקלג וכיצד הוא מגיב בעת צרה. העמלקים שהוכו ע"י שאול (יד , מח) התאוששו ובסוף ימי שאול הוסיפו השרידים שנותרו מהם במעשי משיסה ופשיטה בישראל. דוד השלים את פועלו הצבאי של שאול.

מה התרחש בצקלג בשעה שדוד יצא עם הפלשתים ליזרעאל?

העמלקים ניצלו את זמן העדרם של לוחמי דוד, מכיוון שלא נשארו בצקלג גברים כי הגברים יצאו עם דוד למחנה פלשתים. העמלקים התנפלו על העיר לא הרגו את תושביה, אלא שרפו את העיר באש בזזו את רכושה, שבו את הנשים גם את שתי נשותיו של דוד אחינעם היזרעלית ואביגיל ואת הטף.

מדוע התאכזרו לתושבי צקלג?

הם רצו להתנקם בדוד ואנשיו שהתנפלו עליהם לעיתים קרובות (כז ח ואילך).

דוד ואנשיו מצאו את העיר שדודה שרופה וחרבה. לא נותרה בה נפש חיה.

מה הייתה תגובתם?

תחילה בכו "עד אשר אין בהם כח לבכות". הם יראו שמא הרגו את נשיהם ובניהם כמו שעשה דוד בהתנפלו עליהם "ואיש ואשה לא יחיה דוד" (כז יא).

לא היה די לדוד באסונו הפרטי האשימו אותו באסון הכללי. אנשיו אמרו לסקלו, האשימוהו שעזב את העיר ללא הגנה. היה זה מחדל מצדו של דוד כאיש צבא להשאיר את צקלג ללא משמר. ייתכן שסערת נפשו של דוד לאור הדרישה של איש לספח אותו ואת גדודו להילחם נגד ישראל גרמה לדוד לטעות בשיקול דעתו.

מה עשה דוד במצב נואש זה?

דוד אמיץ הלב אשר לא נבעת מפני כישלונות ומפלות התאושש שם ביטחונו בה' והחליט לפעול מיד. "ויתחזק דוד בה' אלקיו" (פס' ו) בניגוד לשאול. כאשר ה' סר מעל שאול ולא ענהו עוד, שאול לא התפלל אל ה', אלא בחר בדרך הטומאה בשביל לקבל מענה (כח ו, ז), דוד שאל באורים ותומים ע"י אביתר הכוהן בן אחימלך. הכתוב מזכיר ייחסו לאביו אחימלך בגלל חשיבות הנושא. "ארדף אחרי הגדוד הזה? האשיגנו?" הוא קיבל תשובה מעודדת "רדף כי השג תשיג והצל תציל" (פס' ח).

"וילך דוד הוא ושש מאות איש אשר אתו, ויבאו עד נחל הבשור, והנותרים עמדו. וירדף דוד הוא וארבע מאות איש, ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבר את נחל הבשור" (פס' ט, י). "פגר" בארמית להיות חלש. יש הסוברים מלשון פגר גוף מת, כלומר: בלי כוח. הם עייפו מעמל הדרך ולא אגרו כוח לעבור את הנחל. בלשון חז"ל פגר הוא לשון בטלה.

במי נעזר דוד ברדיפתו אחר השוטים?

בנער מצרי שנלקח בשבי והיה לעבד עמלקי. הוא השתתף בכל מסע השוד וכשחלה הפקיר אותו אדונו העמלקי לאנחות ונתן לו לגווע ברעב ובצמא.

בישראל היחס לבני חסות היה בדרך כלל הוגן. שאול התהלך עם נערו כאדם השווה לו, וכן מתהלך גם יהונתן עם נערו וכך משתמע גם מכתובים אחרים, לעומת התאכזרותם של העמלקים ושל עמים אחרים לעבדיהם.

כיצד התייחס אליו דוד?

"ויתנו לו לחם ויאכל וישקהו מים, ויתנו לו פלח דבלה (עיגולי תאנים כבושות), ושני צמקים (הכוונה לא לצמוקים פרודים אלא לאשכול) ויאכל, ותשב רוחו אליו, כי לא אכל לחם ולא שתה מים שלשה ימים ושלשה לילות" (פס' יא, יב).

מה ביקש דוד מהנער המצרי? האם נעתר הנער לבקשתו?

להביא אותו אל מקום הגדוד העמלקי. הנער המצרי חשש שמא דוד ימיתהו מכיוון שהשתתף בפשיטה על צקלג, או שמא יתפשר דוד עם הגדוד על חילופי שבויים. "ויאמר השבעה לי באלוקים אם תמיתני ואם תסגרני ביד אדני, ואורדך אל הגדוד הזה" (פס' טו). הכתוב לא פירש שדוד נשבע מכיוון שהזכיר מובן מאליו (בדב' כג, טז כתוב: "לא תסגיר עבד אל אדניו אשר ינצל אליך מעם אדניו"). העמלקים היו בטוחים שדוד נמצא ביזרעאל רחוק מצקלג לכן לא חששו מדוד והיו "נטשים על פני כל הארץ אכלים ושתים וחגגים בכל השלל הגדול אשר לקחו מארץ פלשתים ומארץ יהודה" (פס' טז).

מתוך רגש נקמה בעמלקי האכזר ולאות הכרת טובה לדוד גילה הנער לדוד את מקום מחנה העמלקי. דוד התקיפם לפתע בחשכת הלילה מהנשף, סוף הלילה לפנות בוקר כשעודם ישנים. הקרב נמשך שעות רבות "עד הערב למחרתם". למחרת שני לילות, כלומר: עד הבוקר שלאחר הערב השני. "ולא נמלט מהם איש, כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים וינסו" (פס' יז). (שבטי הבדואים, העמלקים והמדיינים היו משתמשים בגמלים ככלי רכב בשל היותם מצויים במדבריות ועקב כושר הסבילות שלהם שופטים ה, כו).

דוד השיב את הנפש והרכוש דבר לא היה חסר, כמובן גם שתי נשותיו. בנוסף למקנה אנשיו שהשיב לקח דוד צאן ובקר שהיו רכושם של העמלקים לפני הפשיטה על חבלי הנגב ועל צקלג.

המלכות נקרעה משאול כי לא שמע בקול ה' ולא עשה "חרון אפו בעמלק" (כח, יח). דוד השתמש בשעת הכושר כאשר אכיש היה עסוק במלחמה והשלים את פועלו הצבאי של שאול. מכאן ואילך לא נזכרים עוד בני עמלק מציקים לישראל. שרידיו נמלטו להר שעיר והוכו ע"י בני שמעון (דה"א ד, מג). דוד הקדים את המלחמה בעמלק בדומה ליהושע לפני שנתמנה לראש העם.

מה הציעו בני בליעל לדוד?

בני בליעל הרשעים שבתוך ארבע מאות האנשים הציעו להשיב למאתיים האנשים אשר פיגרו מלכת את נשותיהם ובניהם, אבל לא את רכושם שהצילו וגם לא לחלק אתם שלל.

כיצד הגיב דוד על הצעתם?

דוד השיב בדברי ריצוי ופיוס. דוד הדגיש שלא בכוחם ניצחו כי אם בעזרת ה' ולכן מן הצדק שכולם ייהנו מחלוקה שווה. נימוק נוסף "כי כחלק היורד במלחמה וכחלק הישב על הכלים יחדו יחלקו. ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמה לחק ולמשפט לישראל עד היום הזה" (פס' כד, כה).

כפי שאברהם אבינו נהג בענר, אשכל וממרא (בר' יד, כד). דוד בדומה לאברהם עשה "משפט וצדקה לכל עמו" (בר' יח, יט; ש"ב ח, טו). דוד קבע חוק ומשפט לדורות. הנשאים לשמור על הכלים פועלים לטובת הכלל לא פחות מאשר היוצאים למלחמה. יש הלומדים מפסוק זה שדוד הפקיד את המאתיים שפיגרו לשמור על הכלים כדי להקל על אלה שרדפו עמו אחר העמלקים (רלב"ג).

מן השלל שלח דוד לזקני יהודה בכל המקומות בהם מצא מפלט בימי נדודיו. "לכל המקומות אשר התהלך שם דוד הוא ואנשיו" (פס' לא).

מה הוכיח דוד במעשהו?

שהוא נשאר נאמן לה' ולעמו גם בהיותו בקרב הפלשתים. דוד נותן ביטוי להתחזקותו בה' אלוקיו גם בדבריו אל אנשיו אחרי הניצחון. "את אשר נתן ה' לנו וישמר אתנו ויתן את הגדוד הבא עלינו בידנו" (פס' כג). גם בשולחו מן השלל לזקני יהודה "לאמר הנה לכם ברכה משלל איבי ה'" (פס' כו).

דוד ואנשיו חזרו לצקלג והקימו בה בתים חדשים. אחרי גלות ישראל מארצו חרבה צקלג ועמדה שוממה אלפי שנים. בחודש אב שנת תשי"ב התיישב בצקלג גרעין "להב" של הנחל. "להב" קיבוץ בנגב הצפוני מזרחי כ-15 ק"מ צפונית מזרחית לבאר-שבע. הקיבוץ נוסד ב-1952 בידי גרעין נחל להב. נקרא בתחילה צקלג ואחר כך על שם הגרעין.

עבודה בכתב

- 1) מה אירע בצקלג ומדוע התאכזרו העמלקים לתושבי העיר?
- 2) כיצד הגיבו דוד ואנשיו?
- 3) שני מקרים בפרק מעידים על אכזריותם של העמלקים מהם?
- 4) כיצד הצליח דוד להשיב את כל הנפש והרכוש לצקלג? במי נעזר?
- 5) על סמך מה יצא חוק בישראל "כי כחלק היורד במלחמה וכחלק הישב על הכלים יחדו יחלקו"?

6) התכירונו? מי אנחנו?

- א) אותי שרפו באש ואת הנשים והטף שבו העמלקים.
- ב) בכינו.
- ג) אמרנו לסקול את דוד.
- ד) הראיתי לדוד את מחנה השוסים.
- ה) אנחנו מאתיים אנשים שפיגרו מלכת.
- ו) השבתי את כל הרכוש והנפש לצקלג.
- ז) שלחתי לזקני יהודה משלל האויב.

7) מי אמר למי?

- א) הגישה נא לי האפוד.
- ב) ארדף אחרי הגדוד הזה? האשגנו?
- ג) רדף, כי השג תשיג והצל תציל.
- ד) למי אתה ואי מזה אתה?

- (ה) כי חליתי היום שלשה.
- (ו) התורדני אל הגדוד הזה?
- (ז) השבעה לי באלקים אם תמיתני ואם תסגרני ביד אדני.
- (ח) יען אשר לא הלכו עמי לא נתן להם מהשלל אשר הצלנו.
- (ט) כי כחלק היורד במלחמה וכחלק הישב על הכלים יחדו יחלקו.